

УДК 378.14

Сергій Жембровський,

кандидат педагогічних наук, доцент

Національний університет оборони України, м. Київ

<https://orcid.org/0000-0003-4903-9398>**Ілля Беліков,**

Національний університет оборони України, м. Київ

<https://orcid.org/0000-0003-3490-8546>

DOI: 10.33099/2617-1775/2023-01/60-68

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ФОРМУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ІЗ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

У статті наведено методичні рекомендації щодо формування організаційної компетентності у майбутніх фахівців із фізичної культури і спорту Збройних Сил України. На основі отриманих результатів дисертаційного дослідження щодо формування організаційної компетентності у майбутніх фахівців із фізичної культури і спорту, з'ясування сутності, змісту і структури їх організаційної компетентності, обґрунтування педагогічних умов її формування, розроблення педагогічної моделі та методики її формування, обґрунтування і визначення діагностувального інструментарію, впровадження педагогічних умов в освітній процес ВВНЗ та отримання результатів експериментального дослідження (статистично підтверджено значущість отриманих результатів) можна сформулювати методичні рекомендації суб'єктам освітнього процесу щодо впровадження результатів дослідження в систему вищої військової освіти

Ключові слова: організаційна компетентність; методичні рекомендації; педагогічні умови; методика формування; педагогічне моделювання; теоретичний аналіз.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Теоретичний аналіз і узагальнення літератури та стандарту вищої освіти за спеціальністю 017 – фізична культура і спорт, дають можливість наголошувати, що професійна підготовка курсантів потребує впровадження організаційного аспекту їх підготовки з урахуванням особливостей специфіки майбутньої військово-професійної діяльності в системі фізичної підготовки та спорту в Збройних Силах (далі – ЗС) України.

Мета статті – надати методичні рекомендації науковим і науково-педагогічним працівникам щодо ефективного формування організаційної компетентності у майбутніх фахівців із фізичної культури і спорту Збройних Сил України.

Виклад основного матеріалу Важливою складовою фахової підготовки майбутніх фахівців із фізичної культури і спорту ЗС України є формування військово-професійної готовності до роботи з особовим складом, тобто усвідомлення себе як суб'єкта фахової діяльності в сфері фізичної культури і спорту. Результати аналізу наукової літератури дають змогу окреслити основні теоретичні та методичні аспекти формування організаційної компетентності майбутніх фахівців із фізичної культури і спорту зі дотриманням провідних правил і вимог основних методологічних підходів:

акмеологічного підходу як методологічну основу професійного ставлення майбутніх фахівців із фізичної культури і спорту ЗС України до свого фаху, що акцентує їх увагу на ціннісному аспекті їх організаційної діяльності;

системного підходу, дотримання вимог якого сприяють системному формуванню фахівця фізичної культури та спорту як системи взаємопов'язаних елементів як військово-педагогічного процесу в ВВНЗ, так і організаційної компетентності як системи, які забезпечують формування організаційної компетентності майбутніх фахівців із фізичної культури і спорту ЗС України;

діяльнісного – забезпечує актуалізацію найбільш значущий і цінних професійно важливих психічних новоутворень – організаційних навичок, умінь і здатностей, що в свою чергу перетворює їх в засоби і механізми розв'язання складних фахових організаційних завдань у майбутній фаховій діяльності;

компетентнісний – забезпечує формування військово-професійної та фахової видів компетентності майбутнього начальника фахівця фізичної підготовки та спорту, стрижньовий компонент яких складає організаційно-управлінська компетентність [1].

Отже, проведений нами теоретичний аналіз проблеми формування організаційної компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту та результати експериментального дослідження дають можливість стверджувати, що запропоновані нами педагогічні умови можуть бути надалі використані у процесі їх професійної та фахової підготовки. Узагальнений досвід надав можливість розробити методичні рекомендації керівникам, науковим і науково-педагогічним працівникам ВВНЗ щодо формування організаційної компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту.

1. Враховувати основні цінності, інтереси, потреби, мотиви і мотивацію, а також ціннісне ставлення майбутнього фахівця із фізичної культури і спорту ЗС України до своєї майбутньої військово-професійної діяльності з метою підвищення результативності організаційної підготовленості військово-педагогічному процесі у ВВНЗ. На навчальних заняттях викладач має налагоджувати тісну двосторонню взаємодію як із кожним окремим курсантом, так і всією навчальною групою загалом як зі суб'єктами процесу навчання. Гарантією налагодження стосунків мають стати суб'єктні та професійно важливі організаційні якості офіцера як організатора фізичної підготовки та спорту в військовій частині, його професійна суб'єктність і здатність впливати на військовослужбовців. Важливого значення набуває мотиваційна складова набуття військово-професійної освіти, оскільки мотивований до засвоєння нових знань, формуванню і вдосконаленню організаційних вмінь і здатностей майбутній фахівець із фізичної культури і спорту ЗС України завжди досягатиме кращих результатів в своїй фаховій діяльності ніж невмотивований.

2. Розробити відповідне навчально-методичне забезпечення для проведення навчальних занять із майбутніми офіцерами – фахівцями з фізичної культури і спорту ЗС України за тематикою формування в них організаційної компетентності; зокрема, такі:

- підручники, навчальні та методичні посібники, довідкова та інша навчальна література;
- навчально-методичні матеріали для виконання квазіуправлінських і практичних завдань;
- робоча програма навчальної дисципліни до спецкурсу «Організаційна компетентність майбутніх фахівців із фізичної культури і спорту» та методичні розробки до неї.

У цих документах важливо підкреслити на необхідність цілеспрямованого формування майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту здатностей до організації фізичної підготовки військовослужбовців у військовій частині (підрозділі). Для ґрунтовної обізнаності й сформованості здатності до вивчення навчальної літератури запропонувати комплекси навчальних завдань різного рівня складності, для вирішення яких курсанти вищих військових навчальних закладів мають опанувати навчальний матеріал, знайти додаткові програмні компоненти, визначати раціональні способи вирішення організаційних завдань, порівняти вивчений матеріал за декількома джерелами та запропонувати свій варіант вирішення квазіпрофесійної проблеми. Зміст навчальних завдань має бути доступним для курсантів, враховувати наявні знання, викликати інтерес у них. Необхідно розробити різноманітні квазіпрофесійні завдання з метою формування і вдосконалення базових організаційних навичок і вмій, які необхідні кожному офіцеру як фахівцю з фізичної культури і спорту ЗС України; тести, анкети та завдання, що потребують творчих і нестандартних рішень із використанням сучасних методів і засобів навчання. Навчальні матеріали мають відображати теоретичні і практичні аспекти формування організаційної компетентності у майбутнього офіцера – фахівця з фізичної культури і спорту – ціннісно-мотиваційного, знанняєвого, управлінського, менеджерського, індивідуально-психічного і рефлексивно-оцінного аспектів їх організаційної діяльності.

3. Творчо реалізовувати обґрунтовані педагогічні умови формування організаційної компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту, а за необхідності їх контекстно адаптувати до навчально-виховної ситуації в навчальній групі курсантів. Зокрема, таких умов:

- підтримання та розвиток цінностей і мотивації її формування майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту;
- педагогічне моделювання її формування майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту у ВВНЗ як її організаторів;
- розроблення авторської методики формування організаційної компетентності у майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту в ВВНЗ;
- цілеспрямоване формування системи організаційних знань, навичок і вмій як майбутніх організаторів фізичної підготовки та спорту за допомогою контекстних методів навчання (спецкурс «Організаційна компетентність майбутніх фахівців із фізичної культури і спорту ЗС України»).

Методологічними основами реалізації цих умов має стати компетентнісний, системний, контекстний, аксіологічний і суб'єктно-діяльнісний підходи до формування організаційної компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту, що суттєво залежить від моделі її формування. Основу моделі в нашому дослідженні складають цільово-методологічний, теоретичний, суб'єкт-суб'єктний, методичний і результативний блоки.

Для цього педагогічне моделювання має проходити певні етапи.

1. Повна уява науково-педагогічних працівників у проблемі побудови моделі формування організаційної компетентності у майбутніх фахівців із фізичної культури і спорту, визначення її місця, ролі та функцій у системі їх майбутньої військово-професійної підготовки та особливо – фахової підготовки, важливим аспектом якої є їх організаційна підготовка.

2. Структурна обізнаність про організаційну компетентність у майбутніх фахівців із фізичної культури і спорту, а саме: виокремлення її структури, змісту та визначення змістової та методичної послідовності формування; розроблення та обґрунтування критеріїв і показників діагностування її сформованості.

3. Виокремлення блоків педагогічної моделі формування організаційної компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту – цільово-методологічного, теоретичного, суб'єкт-суб'єктного, методичного і результативного.

4. Розроблення моделі:

– на основі теоретичного та емпіричного дослідження щодо предмета дослідження встановлюються відомості щодо організаційної компетентності (методологічні, теоретичні, методичні, емпіричні, експериментальні), визначаються наукові завдання, у т.ч. конкретний предмет моделювання – формування організаційної компетентності у майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту;

– визначення основних педагогічних характеристик формування їх організаційної компетентності, що конкретизується в його змісті, методиках і технологіях, основних етапах;

– встановлення причинно-наслідкових зв'язків педагогічного моделювання – ефект впровадження моделі у військово-педагогічний процес щодо формування організаційної компетентності у майбутніх фахівців із фізичної культури і спорту в ЗС України.

Підкреслюємо на необхідність упровадження в військово-педагогічний процес обґрунтованої методики формування організаційної компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту, яка є комплексом цілей, завдань, принципів, методів, видів навчальних занять, організаційних форм навчання і засобів її формування, що сприяє систематизації, поглибленню та засвоєнню теоретичних фахових знань, формуванню організаційних навичок, умінь, здатностей і професійно важливих організаційних якостей майбутніх офіцерів у процесі навчальної діяльності. Реалізовувати методику

рекомендовано впродовж трьох етапів – ціннісно-мотиваційного, основного та прикінцевого.

4. Акцентувати увагу на належну підготовленість наукових і науково-педагогічних працівників, які залучаються до проведення навчальних занять із курсантами. Для цього необхідно забезпечувати постійне самовдосконалення, підвищення кваліфікації, обмін досвідом у процесі службових і методичних нарад, засідань кафедр, а також їх участь у наукових, науково-практичних, науково-технічних та інших конференціях, відкритих, показових навчальних годин, брифінгах, круглих столах, міжнародних зустрічах щодо питань організації та проведення фізичної підготовки військовослужбовців. Ці заходи передбачають перш за все ознайомлення з особливостями виконання функціональних обов'язків фахівця з фізичної культури і спорту ЗС України у мирний час, вивчення та узагальнення досвіду їх військово-професійної і організаційної діяльності в екстремальних умовах. Нині важливого значення набуває опанування викладачами сучасними інформаційними технологіями та їх використання в процесі проведення навчальних занять і підготовки до них; ознайомлення з новими дидактичними підходами, методами, способами, прийомами та засобами навчання тощо.

5. Дотримуватися загальнодидактичних і специфічних принципів формування організаційної компетентності майбутніх офіцерів. На початку навчальних занять спрямовувати курсантів на засвоєння теоретичних знань, після цього – на формування організаційних умінь, практичних навичок і здатностей, необхідних фахівцю з фізичної культури і спорту ЗС України у військово-професійній та особливо в організаційній діяльності. Забезпечувати цілеспрямоване та поетапне формування організаційної компетентності за загальновідомою схемою – від простого до складного, від теорії до практики, від проведення занять у звичайних умовах до їх моделювання в екстремальних обставинах професійної та організаційної діяльності.

6. Використовувати методи проблемного та контекстного навчання з метою активізації пізнавальної діяльності майбутніх фахівців із фізичної культури і спорту ЗС України, засвоєння організаційних знань, формування їх організаційних навичок, умінь і здатностей. Важливість їх використання зумовлена специфікою військово-професійної та організаційної діяльності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту, які в процесі своєї майбутньої діяльності у військовій частині будуть досить часто вирішувати нестандартні професійні завдання різноманітного характеру, переважно організаційного.

Зокрема досить ефективними є такі навчальні заняття, що передбачають вирішення квазіуправлінських ситуацій. Такі заняття розвивають у курсантів комунікативні здатності, лідерські якості, а також в майбутньому надасть можливість обмінятися набутими в процесі навчання організаційними знаннями. Для активізації пізнавальної діяльності майбутнього фахівця з фізичної культури і спорту важливо звертати увагу на максимальне створення під час проведення навчальних занять реальних чи контекстних ситуацій і умов здійснення організаційної діяльності на майбутній посаді.

Отже, зазначені методи навчання дозволяють формувати та вдосконалювати вміння та здатності швидко орієнтуватись у різноманітних організаційних ситуаціях, знаходити оптимальне і швидке вирішення складних проблемних організаційних завдань. Використання методів активізації навчально-пізнавальної діяльності курсантів сприятиме формуванню у курсантів моделі творчого пошуку, яку можна використовувати у подальшій військово-професійній, у тому числі й безпосередньо в організаційній діяльності.

7. Налагоджувати і дотримуватися суб'єкт-суб'єктної взаємодії між учасниками військово-педагогічного процесу, що є підвалиною для формування їх організаційної компетентності як майбутніх фахівців із фізичної культури і спорту ЗС України. Це зумовлено значенням відповідного рівня особистісної та суб'єктної взаємодії офіцерів для організації своєї діяльності. Рівність позицій викладача і курсанта має визначати принцип суб'єкт-суб'єктної взаємодії у межах гуманістичної парадигми освітнього процесу. Для налагодження такої взаємодії важливо, перш за все те, що викладачі та курсанти мають бути готові до ведення конструктивного діалогу, уміти підтримувати спілкування як двосторонній процес із передачі та актуалізації уваги курсантів. Важливим аспектом є також визначення майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту своїх інтелектуальних, психічних, фізичних можливостей і практичних здатностей до здійснення організаційної діяльності, тобто адекватного їх самооцінювання, що є орієнтиром для сприйняття й рефлексії подальшої організаційної діяльності та відповідальності за її результат. Крім цього, суб'єкти взаємодії мають поважати один одного, бути толерантними і терпимими до чужої думки, навіть у тих випадках навчальної діяльності, коли вона не співпадає з власною.

8. Встановити конструктивні взаємини між керівництвом ВВНЗ, командирами підрозділів (начальником курсу), науково-педагогічним складом і курсантами. Для цього в процесі першої зустрічі необхідно провести бесіди з кожним курсантом, з'ясувати проблемні питання та їх потреби, налагоджувати довірливі взаємини з ними.

Наступним кроком налагодження взаємодії є представлення начальника курсу та викладачів керівництвом навчального підрозділу, де здійснюється відповідна підготовка майбутніх фахівців із фізичної культури і спорту ЗС України. Надалі спілкування та міжособистісна взаємодія мають здійснюватися як з усією навчальною групою, так й індивідуально з кожним курсантом. У процесі спілкування зі курсантами необхідно скласти їх психологічний портрет, з'ясувати різноманітні уподобання, враховувати думку як кожного курсанта, так і побажання навчальної групи щодо якості та рівня організаційної спрямованості їх підготовки. По закінченню навчання провести «круглий стіл» і співбесіду з кожним майбутнім офіцером – фахівцем із фізичної культури і спорту з найбільш актуальних проблем організації фізичної підготовки у військах (силах). З метою стабілізації подальшої підготовки курсантів в системі вищої військової освіти провести діагностування результативності їх організаційної підготовки.

Одним із чинників, що суттєво впливає на налагодження двосторонньої суб'єкт-суб'єктної взаємодії, є висококваліфікований науково-педагогічний склад, який вміє методично грамотно проводити навчальні заняття, володіє навчальним матеріалом і має достатньо великий практичний досвід служби на посадах начальників фізичної підготовки у військовій частині. Важливе значення мають педагогічне та управлінське почуття та такт, режисерські вміння викладача налагоджувати співпрацю зі курсантами. Слід урахувувати, що курсанти уважніше слухають і сприймають навчальний матеріал від викладача, який професійно володіє педагогічною майстерністю та професією в галузі фізичного виховання та спорту, досконало знає поданий навчальний матеріал, всебічно розвинений як військовий професіонал і фахівець у галузі фізичного виховання та спорту, а також має значний фаховий досвід і практичний інтелект.

Висновки. Відтак, основними методичними рекомендаціями щодо формування організаційної компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту є такі:

- відповідне навчально-методичне забезпечення для проведення навчальних занять із курсантами як майбутніми офіцерами – фахівцями з фізичної культури і спорту ЗС України;

- урахування цінностей, інтересів, потреб, мотивів і мотивації їх майбутньої організаційної діяльності;

- дотримання обґрунтованих педагогічних умов формування організаційної компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту в ВВНЗ;

- належна підготовленість наукових і науково-педагогічних працівників до проведення навчальних занять та їх педагогічна майстерність, педагогічний такт, педагогічна техніка, а також стиль педагогічної діяльності;

- творче дотримання загальнодидактичних і специфічних принципів навчання курсантів у процесі формування організаційної компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту;

- використання методів проблемного та контекстного навчання в процесі формування організаційної компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту;

- дотримання суб'єкт-суб'єктної взаємодії між курсантами та викладачами в процесі формування організаційної компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту;

- встановлення конструктивних суб'єкт-суб'єктних взаємин між всіма учасниками формування організаційної компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту.

Дотримання розроблених нами методичних рекомендацій науковим і науково-педагогічними працівниками сприятиме, на нашу думку, більш цілеспрямованому та контекстному формуванню організаційної компетентності майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту, тим самим дозволятиме їм якісно виконувати свої функціональні обов'язки у процесі здійснення військово-професійної та організаційної діяльності.

Перспектива подальших досліджень може стати розробкою методики формування організаційної компетентності у майбутніх магістрів військового управління.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ягупов В. В. Методологія визначення основних видів компетентності випускників професійно-технічної освіти. *Освітньо-наукове забезпечення діяльності правоохоронних органів і військових формувань України* : IV всеукр. наук.-практ. конф., 18 листопада 2011 р., Хмельницький / Державна прикордонна служба України, Національна академія Державної прикордонної служби України імені Б. Хмельницького. Хмельницький : Вид-во Національної академії Державної прикордонної служби України імені Б. Хмельницького, 2011. С. 373-376.

REFERENCES

1. Yagupov V. V. Methodology for determining the main types of competence of graduates of professional and technical education. *Educational and scientific support for the activities of law enforcement agencies and military formations of Ukraine: IV all-Ukrainian. science and practice conference*, November 18, 2011, Khmelnytskyi / State Border Service of Ukraine, National Academy of the State Border Service of Ukraine named after B. Khmelnytskyi. Khmelnytskyi: Publication of the National Academy of the State Border Service of Ukraine named after B. Khmelnytskyi, 2011. P. 373-376.

SUMMARY

Serhii Zhembrovskiy,

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Chief of the Department of Physical
Education, Special Physical Training and Sports
Educational and Scientific Institute of Physical Culture and
Sports and Health Technologies of the
National University of Defence of Ukraine

Illia Bielikov,

PhD military Student of the Department of Physical
Education, Special Physical Training and Sports
Educational and Scientific Institute of Physical
Culture and Sports and Health Technologies of of the
National University of Defence of Ukraine

METHODOLOGICAL RECOMMENDATIONS FOR FORMATION OF ORGANIZATIONAL COMPETENCE AMONG FUTURE SPECIALISTS IN PHYSICAL CULTURE AND SPORTS OF THE ARMED FORCES OF UKRAINE

Introduction. *The article provides guidelines for the formation of organizational competence of future specialists in physical culture and sports of the Armed Forces of Ukraine. Based on the results of the dissertation research on the formation of organizational competence among future specialists in physical culture and sports, elucidation of the essence, content and structure of their organizational competence, substantiation of the pedagogical conditions for its formation, development of a pedagogical model and methodology for its formation, substantiation and definition of diagnostic tools, implementation pedagogical conditions in the educational process of the university and obtaining the results of an experimental study (the significance of the results obtained is statistically confirmed), it is possible to formulate methodological recommendations for the subjects of the educational process to introduce the results of the study into the system of higher military education.*

***The purpose** of the article is to provide methodological recommendations to scientific and scientific-pedagogical workers regarding the effective formation of organizational competence among future specialists in physical culture and sports of the Armed Forces of Ukraine.*

***Methods.** A system of theoretical research methods was used to achieve the goal and solve the tasks: analysis, synthesis, generalization and systematization.*

***The result** is substantiated, systematized and generalized methodological recommendations for the formation of organizational competence among future officers - specialists in physical culture and sports of the Armed Forces of Ukraine.*

***Conclusions.** Adherence to the methodological recommendations developed by us by scientific and scientific-pedagogical workers will contribute, in our opinion, to a more purposeful and contextual formation of the organizational competence of future officers - specialists in physical culture and sports, thereby allowing them to perform their functional duties qualitatively in the process of carrying out military professional and organizational activities.*

***Key words:** organizational competence; guidelines; pedagogical conditions; formation technique; pedagogical modeling; theoretical analysis.*